

of the region's development. On the basis of the changes and calculations expected, the massive filling of local budgets with financial resources is expected and should become an indicator of the correctness of the implementation of this reform. Will these changes in fiscal decentralization contribute to substantial results in subsequent periods – time will tell.

However, local authorities will receive the necessary financial resources to secure all sides of the region's development and exercise their powers. Strengthening fiscal decentralization can not be seen as weakening the functions of the state, but rather, they must be strengthened not by the use of administrative mechanisms, but by market mechanisms that have different forms and methods of providing them. And it is very important to take into account the above-mentioned risks and to take measures aimed at their prevention in the process of decentralization.

Key words: intergovernmental fiscal relations, decentralization, fiscal policy, budget system, local budgets, intergovernmental transfers, risks.

Стаття надійшла 19 грудня 2017 р.

УДК 378.147

М. Р. Верескля

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРА ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства», здійснено їх систематизацію. Охарактеризовано зміст та чинники успішної діяльності менеджера, суть його професійних якостей та їхній вплив на економічну безпеку підприємства. Розглянуто головні напрями вдосконалення професійних якостей менеджера, визначено основні вимоги до його знань, умінь і навичок. Обґрунтовано три групи ключових компетенцій професійної компетентності менеджера в ефективному забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Встановлено, що сучасні менеджери задля забезпечення економічної безпеки підприємства мають володіти такими якостями, як комунікативність, активність, самостійність, мобільність, нестандартність мислення, інноваційність і креативність у здійсненні професійних дій і функцій.

Ключові слова: економічна безпека, економічна безпека підприємства, менеджер, внутрішні загрози, компетенції, професійна компетентність, професіоналізм, ринкова економіка, ринок праці, управління.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли ситуація в країні характеризується значною політичною та економічною нестабільністю, підприємства дедалі частіше зіштовхуються з проблемою забезпечення

економічної безпеки. Оцінювання рівня захищеності діяльності підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників є важливим і складним завданням, оскільки від його виконання залежить своєчасність розроблення конкретних заходів усунення загроз. Окрім очевидного впливу основних матеріальних активів підприємства на його економічну безпеку, необхідно враховувати ефект нематеріальних активів, до яких належить професійна компетентність менеджера. Світ вступив у новий період свого розвитку, епоху знань і панування інтелекту. Третє тисячоліття стане епохою інтелектуалів, митців, професійно орієнтованих висококласних фахівців. Менеджер мусить поєднати загальні особистісні характеристики, якими володіє будь-яка сучасна освічена людина, і своєрідні компетенції, потрібні фахівцеві будь-якої професії.

Стан дослідження. Вагомий внесок у висвітлення проблем, пов'язаних із економічною безпекою підприємства зокрема, здійснено провідними зарубіжними і вітчизняними науковцями, серед яких В. Забродський, А. Козаченко, Ю. Кім, Н. Кизим, А. Кириченко, Ю. Лисенко, А. Ляшенко, С. Мищенко, Є. Олейников, В. Пономарьов, С. Покропивний, Р. Руденський, В. Тамбовцев, З. Шершньова, Л. Янов. Основи економічної безпеки сучасних об'єктів господарювання вивчали З. Варналій, О. Власюк, Д. Гордієнко, Р. Дацків, В. Оргинський, В. Франчук та ін. Економічний розвиток підприємств у ринкових умовах, забезпечення конкурентного середовища, страхування, планування економічної й фінансової безпеки бізнесу досліджували А. Бабенко, О. Барановський, О. Грунін, З. Живко, Н. Захарченко, К. Коваленко, М. Копитко, Т. Кузенко, Р. Тринько, В. Шлемко та ін. Управлінську підготовку фахівців економічного профілю вивчали В. Берека, Г. Дутко, В. Манько.

Концептуальні засади професійної освіти з'ясовували Р. Гуревич, Н. Ничкало, В. Радкевич та ін.

Мета статті полягає у визначенні впливу професійних якостей менеджера на економічну безпеку підприємства.

Виклад основних положень. В економічній теорії і практиці не існує однозначної термінології щодо визначення сутності економічної безпеки підприємства. Отож розглянемо сучасні та найбільш актуальні думки вітчизняних науковців з приводу дефініції «економічна безпека підприємства». Приміром, Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов розглядають економічну безпеку підприємства «як гармонізацію в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [1]. Але вони не висвітлюють спромож-

ності управлінської системи підприємства ефективно управляти ресурсами з метою забезпечення певного резерву стійкості для адекватної реакції на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Ф. І. Євдокімов та О. В. Мізіна [2] характеризують економічну безпеку з точки зору впливу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Скажімо, у плані зовнішнього середовища (різних агентів ринку) економічна безпека підприємства становить собою комплексне вираження ступеня надійності підприємства як партнера у виробничих, фінансових, комерційних, інших економічних відносинах. У контексті внутрішнього середовища економічна безпека підприємства – це захищеність його потенціалу (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, прямих чи непрямих економічних загроз, а також спроможність суб'єкта до відтворення. В цьому випадку, на нашу думку, не вказано джерел захищеності потенціалу (управлінської системи підприємства та ефективності використання потенціалу). Н. М. Яценко та С. О. Михайлюк [3] трактують економічну безпеку підприємства як підсистему національної економічної безпеки і визначають її як економічний стан підприємства, сталій відносно внутрішніх і зовнішніх змін фінансово-господарської діяльності, не пов'язаної з форс-мажорними обставинами. У Великому економічному словнику міститься таке визначення: економічна безпека – це стан юридичних, економічних відносин, організаційних зв'язків, матеріальних та інтелектуальних ресурсів підприємства, при якому гарантується стабільність його функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний та соціальний розвиток [4]. Слід зазначити, що тут не вказана роль управлінської системи в забезпеченні економічної безпеки підприємства. Т. М. Соколенко економічну безпеку розглядає як стан, за якого стратегічний потенціал фірми перебуває поруч з межею адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони [5].

Необхідність постійного дотримання високого рівня економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Як відомо [6; 7], рівень економічної безпеки підприємства залежить від ефективності діяльності менеджменту з уникнення можливих загроз і ліквідації шкідливих наслідків негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Саме тому головна мета економічної безпеки підприємства полягає в забезпеченні його стабільного та максимально ефективного функціонування сьогодні і високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Суспільство XXI століття щораз частіше називають «цивілізацією знання», тому менеджер перетворюється у надважливий чинник забезпечення успішного соціально-економічного розвитку вітчизняного підприємства. Сучасні тенденції господарювання вимагають істотних змін у підготовці майбутніх менеджерів, запровадження таких форм фахової підготовки, які би сприяли особистісному та професійному саморозвитку, самовдосконаленню, формуванню навичок творчого розв'язання будь-яких управлінських завдань. Менеджер – це керівник або фахівець, який обіймає постійну посаду, професійно здійснює управлінські функції, має певний пункт відповідальності та повноваження в сфері прийняття рішень із конкретних видів діяльності підприємства.

Менеджери створюють умови, за яких відбувається ефективний обмін інформацією та відкритий обмін знаннями. Чинниками успішної діяльності менеджера, на нашу думку, є:

1. Розвинуте стратегічне мислення.

Стратегія означає випереджаючі перемоги супротивника, наприклад:

а) виявити, хто конкуренти, які в них ціни, чи є відповідна торгова ніша;

б) розробити конкурентні переваги, вести боротьбу за свою нішу;

в) визначити, яке обладнання, технологія, який товар потрібен;

г) працювати з конкурентами, зі споживачем (ідеться про біхевіоризм: коли він купує те, що йому подобається, й ін.).

2. Здатність нести відповідальність і приймати ризиковані рішення в будь-яких ситуаціях. Від ризику відсторонюватися не можна, це шлях до банкрутства, ризик потрібно перерозподіляти.

3. Готовність до змін та інновацій. Проблемаю багатьох людей, зокрема менеджерів, є страх перед експериментом, коли вони не наважуються втілювати в життя бажані для себе рішення. Дуже часто менеджери вдаються до звичних рішень – так надійніше. Водночас удосконалення себе як особистості й розвиток організації вимагають, щоб час від часу приймалися нові рішення та налагоджувалась абсолютно відмінна від колишньої діяльність.

4. Здатність бачити загальну вигоду.

Оптимізація загального означає, що за приватними рішеннями менеджер повинен бачити й спільну вигоду, наприклад, для підприємства в цілому. До правильного прийняття рішень причетне вміння відрізнити істотне від несуттєвого, а також відчуття реальності.

5. Здатність здобувати відомості та підтримувати зв'язків із оточуючими.

Творчі керівники багато читають і підтримують широкі зв'язки з іншими людьми. Вони в хорошому сенсі цікаві й неупереджено ставляться до нових ситуацій. Водночас творчі керівники вміють висловлювати свої думки – як письмово, так і усно – зрозуміло й доступно.

6. Воля.

Усі характерні риси особистості розвиватимуться, якщо присутня мотивація до використання своїх знань та умінь в організації. Кожен керівник повинен з'ясувати для себе, наскільки повно він має намір долучитися до цілей організації та мотивуватися відповідно до них [8; 9].

Змістом діяльності менеджера є процес реалізації його професійних функцій, а саме:

1. *Адміністраторська функція*: менеджер розробляє та реалізує кадрову політику (комплектує штати, здійснює набір, навчання, розставлення та переміщення кадрів), а також реалізує усі загальні функції управління. У здійсненні менеджером адміністраторської функції особливу роль у сучасних умовах відіграють стратегічне планування та контроль.

2. *Стратегічна функція*: полягає у плануванні і прогнозі можливих подій як у сфері діяльності конкретного менеджера, так і стосовно підприємства загалом.

3. *Експертно-консультативна функція*: має три напрями виконання: реалізація професійної компетентності менеджера; делегування повноважень; використання у повсякденній роботі менеджера елементів консультування підлеглих, проведення з ними бесід, консультацій і т. п.

4. *Представницька функція*: менеджер представляє свій колектив на різних рівнях внутріорганізаційної вертикалі та горизонталі.

5. *Виховна функція*: її менеджер здійснює завдяки своїм реальним повсякденним вчинкам.

6. *Психотерапевтична функція*: менеджер створює атмосферу психологічного комфорту у колективі, основними елементами якого є відчуття безпеки у працівників; відсутність у них тривоги за майбутнє; оптимістичний погляд на події, що відбуваються у колективі; бажання зберігати членство у підприємстві; впевненість у підтримці і захисті з боку керівництва та колег у складній ситуації.

7. *Комунікативно-регулююча функція*: полягає у регулюванні і координації індивідуальних зусиль працівників підприємства з подальшою трансформацією та переводом у єдиний упорядкований організаційний процес.

8. *Інноваційна*: розробка і впровадження інновацій у діяльність підприємства, створення менеджером «інноваційної атмосфери»

у колективі, стимулювання інноваційної активності персоналу. Виконуючи цю функцію, кожен менеджер повинен знати і дотримуватись певних принципів організації роботи з людьми в періоди розробки і впровадження інновацій, до яких належать: інформування про суть проблеми; превентивна оцінка тієї ціни, яку треба «сплатити» за нововведення; ініціатива знизу; тотальність; перманентне інформування; безперервність нововведень; індивідуальна компенсація; урахування типологічних особливостей сприйняття інновацій різними людьми.

Нами висвітлено три групи ключових компетенцій професійної компетентності менеджера для ефективного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові особистісні компетенції передбачають здатність:

– до толерантної поведінки, до соціальної та професійної взаємодії з урахуванням етнокультурних та конфесійних відмінностей, до роботи в колективі, кооперації з колегами, до попередження і конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій у процесі професійної діяльності;

– до логічного мислення, аналізу, систематизації, узагальнення, критичного осмислення інформації, постановки дослідницьких завдань і вибору шляхів їх вирішення;

– креативно мислити і творчо вирішувати професійні завдання, виявляти ініціативу, надто в ситуаціях ризику, брати на себе відповідальність за свої рішення в рамках професійної компетенції;

– аналізувати свої можливості, самовдосконалюватися, адаптуватися до мінливих умов професійної діяльності та мінливих соціокультурних умов, здобувати нові знання та вміння, підвищувати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, розвивати соціальні та професійні компетенції, змінювати вид і характер своєї професійної діяльності;

– здійснювати письмову й усну комунікацію, логічно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову;

– застосовувати математичний інструментарій для вирішення економічних завдань;

– працювати з різними джерелами інформації, інформаційними ресурсами та технологіями, застосовувати основні методи, способи і засоби отримання, зберігання, пошуку, систематизації, обробки і передачі інформації, використовувати в професійній діяльності автоматизовані інформаційні системи, що задіяні в економіці, автоматизовані робочі місця, проводити інформаційно-пошукову роботу з подальшим використанням даних у процесі вирішення професійних завдань.

Ключові професійні компетенції означають здатність:

- до розрахунково-економічної, проектно-економічної діяльності;
- підготовляти вихідні дані, необхідні для розрахунку економічних і соціально-економічних показників, що характеризують діяльність господарюючих суб'єктів;
- обґрунтовувати вибір методик розрахунку економічних показників;
- на основі типових методик і чинної нормативно-правової бази розраховувати економічні та соціально-економічні показники, що характеризують діяльність господарюючих суб'єктів;
- виконувати необхідні для складання економічних розділів планів розрахунку, обґрунтовувати їх і представляти результати роботи відповідно до прийнятих стандартів;
- здійснювати планово-звітну роботу організації, розробку проектних рішень, розділів поточних і перспективних планів економічного розвитку організації, бізнес-планів, кошторисів, обліково-звітної документації, нормативів витрат і відповідних пропозицій щодо реалізації розроблених проектів, планів, програм;
- здійснювати бухгалтерський, фінансовий, оперативний, управлінський і статистичний облік господарюючих суб'єктів; застосовувати методики та стандарти ведення бухгалтерського, податкового, бюджетного обліку, формування та надання бухгалтерської, податкової, бюджетної звітності.

Ключові спеціальні компетенції передбачають здатність:

- застосовувати основні закономірності створення та принципи функціонування систем економічної безпеки господарюючих суб'єктів;
- здійснювати заходи, спрямовані на профілактику, попередження економічних ризиків, злочинів та інших правопорушень, на основі використання закономірностей економічної злочинності і методів її попередження;
- реалізовувати заходи щодо отримання юридично значимої інформації, аналізувати й оцінювати її, ефективно використовувати в інтересах виявлення ризиків і загроз економічній безпеці, попередження, припинення, розкриття і розслідування злочинів та інших правопорушень у сфері економіки;
- правильно і повно відображати результати професійної діяльності у службовій документації;
- дотримуватися у професійній діяльності вимоги правових актів у сфері захисту державної таємниці та інформаційної безпеки, гарантувати дотримання режиму секретності;
- організовувати та проводити перевірки фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів;
- застосовувати методи здійснення контролю фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів;

– оцінювати ефективність систем внутрішнього контролю та аудиту;

– аналізувати результати контролю, досліджувати й узагальнювати причини та наслідки виявлених відхилень, порушень і недоліків і готувати пропозиції, спрямовані на їх усунення.

Для того щоб ефективно забезпечити економічну безпеку підприємства, менеджер повинен володіти нестандартним мисленням, здатністю розумітися на сучасних професійних тенденціях щодо розв'язання складних проблем і завдань, проявляти ініціативу, самостійність, творчість і креативність у прийнятті професійних рішень, постійно удосконалюючи рівень своєї професійної підготовки. Сучасному менеджеру з економічної безпеки має бути притаманна широка гама ділових якостей: висока ерудиція і професійна компетентність, схильність до лідерства в колективі, підприємництва і здатність ефективно діяти в умовах економічного ризику, практичний розум і здоровий глузд, комунікабельність, заповзятливість, енергійність, вимогливість і дисциплінованість, висока працездатність тощо. У менеджера з економічної безпеки мусять бути розвинутими організаційні здібності, вміння згуртувати колектив, мобілізувавши його на виконання ухвалених рішень, досягнення поставлених цілей.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження виявило, що думка науковців різниться стосовно розуміння економічної безпеки підприємства, що підкреслює неоднозначність і необхідність подальшого поглиблення визначеної категорії. Економічна безпека підприємства великою мірою залежить від спрямованості та сили впливу такого нематеріального чинника, як професійні якості його менеджерів. Неоднозначність цього впливу на економічну безпеку підприємства, яка є маловивченою, обумовлює потребу досліджень стосовно встановлення такого впливу та його можливих наслідків не тільки на економічну безпеку підприємства, а й на його подальший розвиток.

1. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов // Теорія та практика управління у трансформаційний період: зб. наук. праць. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2001. – Т. 3. – С. 3–7.

2. Евдокимов Ф. И. Экономическая устойчивость предприятия как фактор его безопасности / Ф. И. Евдокимов, Е. В. Мизина // Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія економічна. – 2001. – Вип. 37. – С. 16–25.

3. Яценко Н. М. Регіональна економічна безпека у контексті національної економічної безпеки / Н. М. Яценко, С. О. Михайлюк // Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія економічна. – 2001. – Вип. 37. – С. 78–82.

4. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азриляна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М., 2002.

5. Соколенко Т. М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-ped-n-sokolenko-tm-ekonomichnabezpekapidpriemstva>

6. Олейников Е. А. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Е. А. Олейников. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 228 с.

7. Паламарчук О. І. Класифікація загроз економічній безпеці підприємств: зб. наук. праць Одеського держ. екон. ун-ту / О. І. Паламарчук. – 1999. – Вип. 3. – С. 63–68.

8. Макаренко О. Г. Креативный менеджмент: учеб. пособие / О. Г. Макаренко, В. Н. Лазарев. – Ульяновск: УлГТУ, 2011. – 154 с.

9. Окорський В. П. Креативний менеджмент: навч. посібник / В. П. Окорський, А. М. Валюх. – Рівне: НУВГП, 2011. – 211 с.

Верескля М. Р. Формирование профессиональных качеств менеджера как условие обеспечения экономической безопасности предприятия

Анализируются научные подходы к определению понятия «экономическая безопасность предприятия», осуществлена их систематизация. Охарактеризованы суть и факторы успешной деятельности менеджера, его профессиональные качества и их влияние на экономическую безопасность предприятия. Рассмотрены главные направления усовершенствования профессиональных качеств менеджера, определены основные требования к его знаниям, умениям и навыкам.

Обоснованы три группы ключевых компетенций профессиональной компетентности менеджера в эффективном обеспечении экономической безопасности предприятия. Установлено, что современные менеджеры с целью обеспечения экономической безопасности предприятия должны владеть коммуникативностью, активностью, самостоятельностью, мобильностью, нестандартностью мышления, инновационностью и креативностью в осуществлении профессиональных действий и функций.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, экономическая безопасность предприятия, менеджер, внутренние угрозы, компетенции, профессиональная компетентность, профессионализм, рыночная экономика, рынок труда, управление.*

Veresklya M. R. Formation of professional qualities of manager as a precondition for assurance of economic security of a company

The article analyzes and systematizes the scientific approaches to definition of economic security of a company. The dynamic changes, which are connected with the implementation of market instruments, resulted in increase in production, and the effective economic performance and company development requires qualified management personnel. In fact, it deals with training of economic security managers. The manager's knowledge and skills are one of the main preconditions for

successful professional company management. The article describes the scope of manager's activity, factors of successful manager's activity, nature of professional qualities and their influence on economic security of a company. The article reviews the key directions of improvement of manager's professional qualities and defines the main requirements for their knowledge and skills. Three groups of key competencies of manager's professional competence for efficient assurance of company's economic security are substantiated in the article. It was found that modern managers, for the purpose of assurance of company's economic security, should be communicative, active, independent, mobile, fresh thinking and innovative as well as creative in performing their professional actions and functions.

The manager's professional qualities should ensure substantial analysis of professional issues connected with the economic security of companies. The implementation of competence-based approach means that the real professional tasks should be used for efficient business activity and the managers should focus on analysis of results of their own professional activity and decisions. It is emphasized that for the purpose of assurance of economic security the manager's behaviour should be formed using project preparation, which is aimed at development of critical thinking and ability to independently solve real professional problems.

Key words: *economic security, economic security of a company, manager, internal threats, competencies, professional competence, professionalism, market economy, labour market, management.*

Стаття надійшла 20 грудня 2017 р.

УДК 336.717.6(075)

М. В. Вінчук

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Визначено основні проблеми обліку лізингових операцій в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Висвітлено особливості порядку організації обліку лізингових операцій. Проаналізовано основні бухгалтерські рахунки, які використовуються для обліку операцій з лізингу. Окреслено специфіку відображення в обліку фінансових витрат, пов'язаних із лізинговою діяльністю. З метою удосконалення обліку лізингових операцій запропоновано гармонізацію вітчизняної та міжнародної системи обліку зі застосуванням міжнародних стандартів у національній системі бухгалтерського обліку.

Ключові слова: *лізинг, лізингові операції, лізингодавець, лізингоодержувач, система бухгалтерського обліку, бухгалтерські рахунки, економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.*